

## GJALLARHORNET

Utgives av Svenska Arkeologiska  
Samfundet

Årgång 29. Nr.4. 2009



# SVENSKA ARKEOLOGMÖTET 2010

Svenska Arkeologiska Samfundet anordnar i samverkan med Statens Historiska Museum det nionde Svenska Arkeologmötet den 26–27 april i Stockholm.

Plats: Historiska Museet, Narvavägen 13–17, Stockholm.

*Mer information följer i Gjallarhornet nr 1 2010. Besök även [www.arkeologiskasamfundet.se](http://www.arkeologiskasamfundet.se)*

### **Archaeologists without borders?**

Archaeology as we know it was born in the heydays of 19<sup>th</sup> century nationalism and has by tradition been nationally defined, whether as contract archaeology, archaeological research projects, or artefact collections. But borders that used to be taken for granted are now contested, both politically and academically. National contexts are challenged by concepts such as Europe, the Global, and the Local.

Svenska Arkeologmötet 2010 – The 9<sup>th</sup> Biannual meeting of the Swedish

Archaeological Society – sets out to explore the fields of tension between the national and the local, the global, and the subregional. What impact has new political concepts like the European Union, and recent academic orientations towards the particular and the local, on traditional nation oriented practices and narratives of archaeology? Is an archaeology without borders desirable, or even thinkable?

The meeting will be held at Historiska museet – the Museum of National Antiquities – in Stockholm in April 2010. To make the most out of this

inspirational setting, the meeting will begin with an evening devoted to the new exhibition on Sweden's history – Sveriges historia – opening at the museum in May 2010. The curators present the ideas behind the exhibition. The first evening's programme ends with a debate between representatives from the Museum and invited commentators about the exhibition's focus on Sweden as nation.

The second day offers presentations, analyses and discussions of archaeological theory and practice situated in the field between the national, the international, the global, the local, the regional, the subregional and the specific. Speakers and commentators with wide experiences from working with these issues, in Sweden and abroad, have been invited to give their perspectives and insights on this important question for archaeology in the 21<sup>st</sup> century.

The Swedish Archaeological Society welcomes you to the Museum of National Antiquities, for The 9<sup>th</sup> Biannual meeting of the Swedish Archaeological Society, Svenska Arkeologmötet 2010, on April 26–27, 2010.

**More detailed information follows in Gjallarhornet no 1 2010. Please also visit [www.arkeologiskasamfundet.se](http://www.arkeologiskasamfundet.se)**



### **Professor emeritus Stig Welinder gratuleras till Monteliusmedaljen!**

Vid *Svenska Fornminnesföreningens* höstmöte den 10 december i Historiska museets lokaler överlämnade ordförande prof. em. Jan Svanberg föreningens prestigefyllda Monteliusmedalj till prof. em. Stig Welinder. Motiveringen för medaljen är följande:

”Svenska fornminnesföreningens styrelse har beslutat att tilldela professor emeritus Stig Welinder sin främsta utmärkelse, Monteliusmedaljen. Stig Welinder har ett långt yrkesliv som inspirerande akademisk lärare och mångsidig författare av lärda arbeten. Vad som Fornminnesföreningen genom sin utmärkelse vill fästa särskild uppmärksamhet på är hans förståelse för

vikten av att dela med sig av sina lärdomar även utanför den akademiska kretsen. Framförallt är det två arbeten som faller i ögonen, forntidsavsnittet i det Svenska jordbrukets historia från 1998 och hans medverkan i de två första banden av den helt nya Sveriges historia.

Stig Welinder har en enastående förmåga att fånga läsarens intresse genom att se de stora linjerna i det myller av detaljer som är en del av det arkeologiska arbetet. Han gör det också på ett klart och tydligt språk som underlättar förståelsen av texten. Stig Welinder tvekar inte att utmana gamla, invanda föreställningar och samtidigt finns det hos honom ett drag av frisk lundaskepticism, humor och berättarglädje som bidrar till en njutbar läsning”.

Beslut att bilda Svenska Fornminnesföreningen skedde den 29 november 1869 men det definitiva grundandet ägde rum först 28 februari 1870. Föreningen är alltså 139 år gammal. Oscar Montelius invaldes i föreningen i april 1870 och blev dess sekreterare 1874 fram till 1908. Då övertog Montelius ordförandeskapet i föreningen fram till sin bortgång i november 1921. Montelius var alltså den

dominerande personen i föreningen i ca 47½ år. År 1870 började föreningen utge Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift fram till 1906. Då startades Vitterhetsakademiens tidskrift Fornvännen. Föreningens tidskrift hann emellertid bli ett av de främsta organen inom den nordiska kulturforskningen. Montelius redigerade den. Han lämnade också fler bidrag än någon annan och uppträdde oftast som talare på mötena (ca 75 föredrag och demonstrationer åren 1875-1921).

Det var år 1947 som Fornminnesföreningen beslöt att instifta en medalj till Oscar Montelius minne. Medaljen utdelas för ”framstående insatser på föreningens intresseområden, främst arkeologisk forskning, men även den yttre kulturminnesvården och museiväsendet”.

Utdelningen sker med stor sparsamhet. Hittills medaljerade är 1952 professor Hakon Shetelig, 1962 HM Konung Gustaf VI Adolf, 1970 professor Birger Nerman, 1975 professor Wilhelm Holmqvist, 1980 professor Greta Arwidsson, 1986 professor Sten Karling, direktör Einar Kjellén och professor

Michael Müller-Wille, 1987 professor Jüri Selirand, 1990 professor Louis Binford och överantikvariern Sverker Jansson, 1993 Sir David Wilson, 1994 professor Ian Hodder, 1995 professor Mats P. Malmer, 2000 professor Berta Stjernqvist, 2002 professor Brita Malmer, 2002 professor Märta Strömberg, 2003 fil.dr Ragnhild Boström, professor Åke Hyenstrand och fil.dr Marian Ullén, 2004 professor Björn Ambrosiani och 2005 professor Evert Baudou.

Efter medaljutdelningen talade Stig Welinder över ämnet ”Att vara förhistorisk”, varefter måltid följde i restaurangen på Historiska museet.

Nils Ringstedt

[nils.ringstedt@globalnet.net](mailto:nils.ringstedt@globalnet.net)



## **Studie av landskapet i Karsvik – fägatan daterad!**

I Gjallarhornet 2009:3 redogjorde vi för vår studie av landskapet i Karsvik, norra Ängby i Bromma socken. Då vi skrev artikeln hade vi ännu inga svar på när fägatan anlades. Nu har vi fått dateringar från miljöprov och kolprov och vill i denna korta notis förmedla vad vi fått fram.

Ett spännande fynd kom fram i ett miljöprov – ett sädeskorn under en sten i östra stensträngen till fägatan! Det nämnde vi i Gjallarhornet 2009:3. Odling har alltså skett på platsen innan stensträngen lades på marken. Vi har en mycket spännande C14 - datering på sädeskornet – mellan 50 – 220 e Kr. Sannolikheten för detta är 95,4 %! I samma schakt fanns också brandröjningskol som daterades med 87,9 % sannolikhet till mellan 530 – 650 e Kr. Det tyder på att en brandröjning av området innan stensträngarna lades ut för att omgärda fägatan. Dateringen stöds av en datering från ett miljöprov under en sten i västra stensträngen till

fågatan som gav en tid mellan 560 – 665 e Kr!

Vi bedömer att området just norr om boplatsområdet, dvs. där fågatan nu ligger, var åker under senare delen av äldre järnålder (ca 0 f Kr - 550 e Kr) innan fågatan anlades. Det finns fin matjord med hög fosfathalt under fågatan och det ligger röjningssten något österut.

Vi var mycket fundersamma om fågatan anlagts under äldre järnålder eller kanske av bönder i det medeltida Karsviks by? Under en sten i södra delen av fågatan, nära en på 1970-talet anlagd ”kalkbacke” fann vi kol och tog miljöprov. C 14 – dateringen av kol från ros/nypon visar med 69,9 % sannolikhet att branden ägde rum mellan 1430 - 1530. Träfragment i miljöprovet visar med 95,4 % sannolikhet en tid mellan 1405 – 1465.

Det bekräftar vår hypotes om att en del av fågatan kan ha anlagts under medeltid!

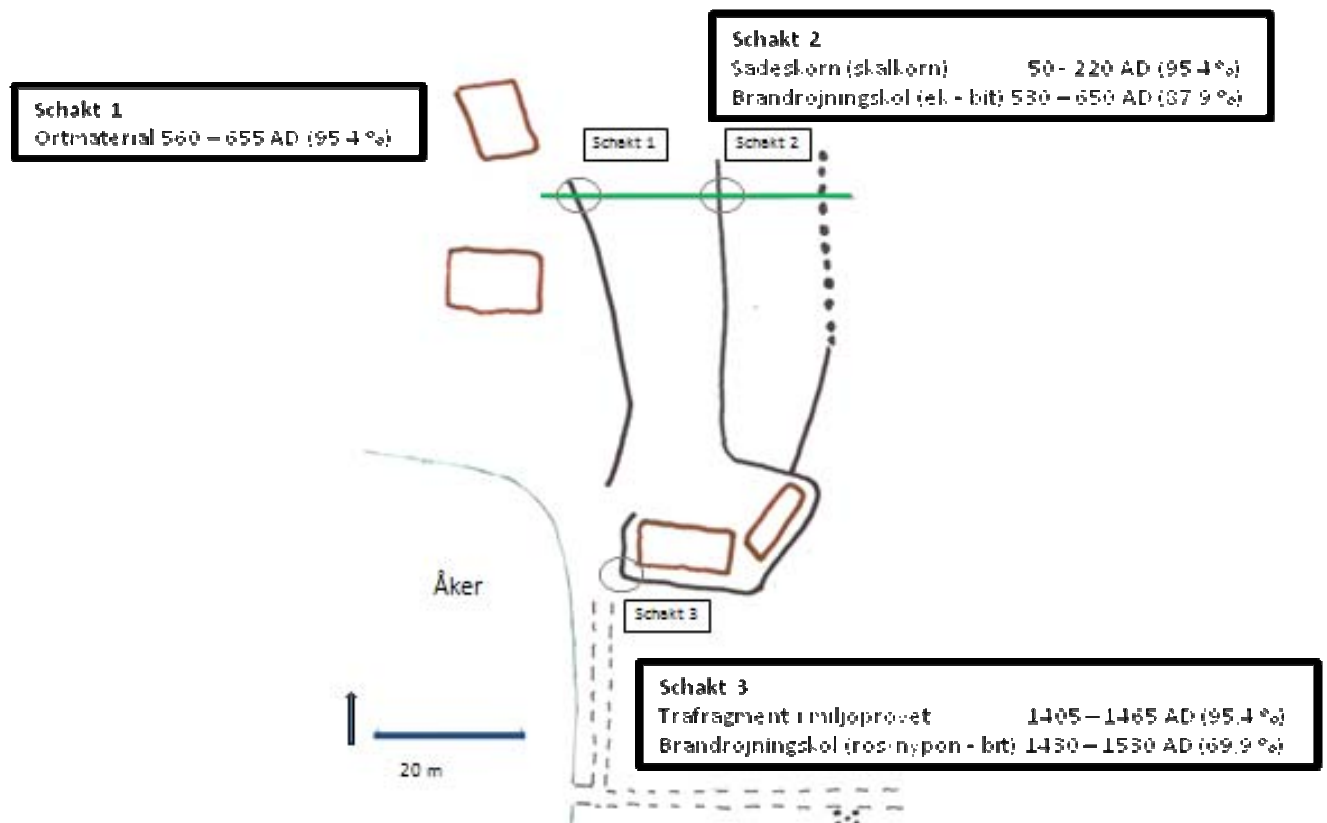
Resultaten från det begränsade fältarbetet i Karsvik har så här långt

givit spännande resultat, både vad gäller bebyggelsehistoria och fältarbetsmetodik. Det är värt att notera att i schakt 2 och i det 2 - 4 cm tjocka fossila matjordslagret under fågatans bottensten har två olika daterade material givit dateringar som skiljer sig kanske 500 år i ålder. Spännvidden i tid verkar ändå rimlig. Generellt bör ju en gård av denna typ ha etablerats århundradet e Kr och dateringen av brandröjningskolet stöds av dateringen från schakt 1. Vi har anledning att återkomma till våra studier av Karsvik.

Nils Ringstedt och Bengt Windelhed

[nils.ringstedt@globalnet.net](mailto:nils.ringstedt@globalnet.net)

[bengt.windelhed@sh.se](mailto:bengt.windelhed@sh.se)



En skiss som visar de aktuella lämningarna efter gården från äldre järnålder i Karsvik. Nere till höger ligger de båda husgrunderna omgivna av en stensträng. Norrut leder fägatan och öster om den syns röjningsstenen i kanten till en åker som ligger under fägatan. Uppe till vänster finns två husgrunder som troligen tillhör ett yngre skede. Fägatans förlängning mot den medeltida bytomten är streckad. De erhållna dateringarna och det daterade materialet redovisar i rutorna.

## Samfundet reser till arkeologiska platser i Syrien och Jordanien 2010!

Återigen kan Svenska Arkeologiska Samfundet erbjuda intresserade en resa till intressanta arkeologiska platser! Resan arrangeras av Paradisresor och går till Syrien och Jordanien den 17-29 oktober

2010. Niklas Hillbom leder resan.

Tidpunkten är *bra vädermässigt* för en resa i dessa trakter vid den tiden – det är lagom varmt. Paradisresor genomförde resan i oktober detta år med Niklas Hillbom och fick helt strålande utvärderingar.

Företaget arrangerade också vår resa till Västra Turkiet 2008 och till Italien 2006 och vi var alla mycket nöjda med dessa

resor. Hela reseprogrammet för Syrien och Jordanien resan kan läsas i detta nummer av Gjallarhornet. Denna gång sker *anmälningar till resan direkt till*

*Paradisresor*. Preliminär anmälan måste ske före 15 januari 2010! Paradisresor vill även ha definitiva anmälningar så snart som möjligt efter 15 januari och med angivande av från vilken flygplats så att alla som vill resa kommer med och dessutom från önskad flygplats”.

Nils Ringstedt

[nils.ringstedt@glocalnet.net](mailto:nils.ringstedt@glocalnet.net)

## **Arkeologiska Samfundet inbjuder; Väst i Öst: Sagolika lämningar i Syrien och Jordanien**

Palmyra och Petra 17-29/10 2010 med fil  
dr Niklas Hillbom

**Fil dr Niklas Hillbom är resans ciceron, klassisk arkeolog som skrivit en avhandling om minoiska brädspel och som intresserat sig mycket för forntidens kulturkontakter runt östra Medelhavet. Han har tidigare varit ciceron för Paradisresor i Grekland**

## **och Italien och gjort många mycket uppskattade resor med Paradisresor till Syrien och Jordanien.**

### **Dag 1 tor 17/10 - Utresa till Damaskus**

Morgonflyg med Austrian från Arlanda, Landvetter eller Kastrup via Wien till Damaskus, dit vi kommer på eftermiddagen. Välkomstmiddag på vårt hotell och övernattnig i Damaskus där vi stannar en natt.

### **Dag 2 fre 18/10 - Crac de Chevaliers - Ugarit - Latakia**

Från Damaskus börjar vi en rundtur till norra Syrien, Eufrat och öknen. Första anhalt blir den mäktiga korsfararborgen Crac de Chevaliers, som Lawrence av Arabien beskrev som "den bäst bevarade och mest beundransvärda slottsborgen i världen. Lunch i närheten av borgen. Därefter åker vi längs medelhavskusten till Ugarit, viktig handelsstad från bronsåldern, där man hittat arkiv med lertavlor som berättar om den tidiga skrivkonstens utveckling. Övernattning på vårt hotell i Latakia. Middag på hotellet.

### **Dag 3 lör 19/10 - Latakia-Apamea-Ebla-Aleppo**

Vi fortsätter längs Orontesfloden och passerar bysantinska spökstäder i bergen. Vi stannar till för en vacker promenad på den kilometerlånga kolonnadgatan i det hellenistiska Apamea och ser det historiskt viktiga bronsålderspalatset i Ebla. På eftermiddagen åker vi till Aleppo där vi besöker citadellet och souken. Övernattning i Aleppo och middag på hotellet.

### **Dag 4 sön 20/10 - Aleppo - Resafa/Sergiopolis - Halabiyyeh- Deir Ez-Zur**

På morgonen åker vi österut mot Eufrats dalgång och besöker ruinstaden Resafa/Sergiopolis som ligger som en ensam hägring i öknen. Staden omnämns i bibeln och har sen 400-talet e.Kr. varit en viktig pilgrimsort. Lunch på vägen. Vi stannar även till i den romerska gränsstaden Halabiyyeh. Övernattning i Deir Ez-Zur och middag på hotellet.

### **Dag 5 mån 21/10 - Deir Ez-Zur - Dura Europos - Mari - Palmyra**

Efter en rundvandring i det fina museet i Deir Ez-Zur åker vi till Romerska rikets yttersta utpost, Dura Europos, magnifikt

beläget högt över Eufrats stränder. Lunch på vägen. Nästa stopp är Mari längst österut på vår rutt. Här hittade en fransk officer 1933 ett palats med omgivande stad som hör till de viktigaste i den ”bördiga halvmånen”, vår kanske äldsta civilisation. Vi kör sedan rakt genom stenöknen till Palmyra, där vi övernattar och äter middag.

### **Dag 6 tis 22/10 - Palmyra - Damaskus**

Vi spenderar större delen av dagen i den legendariska oasen och ruinstaden Palmyra. Det torra klimatet har gjort att stadens tempel, teatrar, kolonnader och gravtorn är bland de mest välbevarade grekisk-romerska lämningar som finns. Lunch i Palmyra. Vi åker på eftermiddagen tillbaka till Damaskus. Middag på hotellet och övernattning två nätter.

### **Dag 7 ons 23/10 - Damaskus**

Heldag i Damaskus, världens äldsta stad. Vi besöker det mycket intressanta arkeologiska museet och Omayyad-moskén. Efter lunch besöker vi Azem-palatset, ett vackert privatpalats mitt i hjärtat av gamla Damaskus, med bevarade miljöer från den ottomanska perioden. Ledig tid för shopping och egna



aktiviteter. Avslutningsmiddag i Syrien på en mycket trevlig typisk restaurang.

### **Dag 8 tor 24/10 - Bosra - Jerash - Amman**

Vi åker söderut mot Bosra med en av de bäst bevarade antika teatrarna och sedan vidare in i och Jordanien, där första anhalten är den vidsträckta romerska staden Jerash. Övernattning i två nätter på vårt hotell i Amman. Middag på hotellet.

### **Dag 9 fre 25/10 - Amman - Mount Nebo - Madaba**

Vi besöker de antika och centrala delarna av Amman inklusive museet med Dödhavsrullarna. Utflykt till Mount Nebo där Moses såg ned på det förlovade landet till de bysantinska mosaikerna i Madaba, som bl.a. visar en karta över det heliga landet. Middag i Amman på hotellet.

### **Dag 10 lör 26/10 - Kungsvägen - Petra/Wadi Musa**

Vi följer den arabiska Kungsvägen söderut med flera borgar och fästningar längs vägen.. Hjordar med får och getter möter oss på vägen med sina herdar och har vi tur dyker det upp en kamelkaravan i öknen. Övernattning i byn Wadi Musa vid

Petra där vi stannar två nätter. Middag på hotellet.

### **Dag 11 sön 27/10 - Petra**

Heldag i Petra som börjar med att vi till fots eller till häst tar oss genom den smala siqen fram till den väl dolda ingången till det mytomspunna Petra. Vi vandrar runt i den nabateiska staden och beundrar de enorma gravfasaderna uthuggna i de rosa klipporna. Övernattning och middag på hotellet i Petra.

### **Dag 12 mån 28/10 - Petra - Döda Havet - Amman**

På morgonen far vi den snabbare ökenvägen till Döda havet för lunch och bad i det mineralrika vattnet. Vi återvänder till Amman för övernattning. På vägen besöker vi Bethania, där Jesus döptes i Jordanfloden. Avskedsmiddag på en genuin beduinrestaurang med öppet tak där vi bjuds på en god drink med mint och citron och äter grillade delikatesser och det typiska beduinbrödet. Dit går även den lokala befolkningen. Avslutningsvis blir vi serverade tre droppar kaffe enligt tradition.

## Dag 13 tis 29/10 - Hemresa från

### Amman

Ledig förmiddag. Transfer till flygplatsen vid lunchtid. Flyg med Austrian från Amman via Wien till Arlanda, Landvetter eller Kastrup.

#### RESEFAKTA:

Observera att passet måste gälla 6 mån efter hemkomst och att ingen Israelstämpel får förekomma. Turistvisum ordnas i respektive land vid gränsen.

Resans grundpris: 23.300:- + flygskatter 1.700:- från Arlanda/Landvetter/Kastrup (nov 2009)

Anmälningsavgift vid anmälan: 2.500:- (avdrages vid slutbetalning)

Resans pris grundas på valutakursen 1 EURO = 10.30 SEK.

Avbeställningsskydd: 500:-

Enkelrumstillägg 4.500:- i mån av tillgång. Om du bokar del i dubbelrum, men det ej finns någon att dela med måste enkelrumstillägg erläggas. Avbeställningsskydd tecknas vid bokningstillfället och erläggs tillsammans med anmälningsavgiften.

Europeiskas semesterförsäkring för dig som har reseskydd utanför Norden i din hemförsäkring 595:-

pg: 453 76 60-5 PARADISRESOR

bg: 5169 - 6672 PARADISRESOR

I resans pris ingår: Flyg med Austrian från Köpenhamn/Stockholm/Göteborg via Wien till Damaskus, hemresa från Amman, del i dubbelrum på 4\* hotell samtliga nätter utom i Palmyra där hotellet har 3\*, halvpension (samtliga middagar exklusive drycker), bufféfrukost, busstransporter med modern luftkonditionerad turistbuss, inträdesavgifter, utreseskatter i Syrien och Jordanien, visumkostnader, utflykter enligt program, fil dr Niklas Hillboms ciceronskap och lokalguider. All dricks ingår.

Anmälan/förfrågan till Paradisresor, Måsungevägen 1, 131 50 Saltsjö-Duvnäs, tel/fax 08-718 07 13 eller kontakta oss på [info@paradisresor.se](mailto:info@paradisresor.se) Org. nr 96 96 00-58 50. Allmänna villkor för paketresor gäller. Lagstadgad resegaranti är ställd till Kammarkollegiet [www.kammarkollegiet.se](http://www.kammarkollegiet.se)

## Svenska Kvartärvetenskapliga Sällskapet



Sedan början på hösten 2009 finns det en ny svensk organisation med arkeologisk relevans – Svenska Kvartärvetenskapliga Sällskapet (SWEDQUA) – som syftar till att främja kvartärvetenskaplig forskning, forskarutbildning och undervisning. Sverige är medlem av INQUA (International Union for Quaternary Research) som bl a arrangerar kongresser vart fjärde år och ger ut den vetenskapliga tidskriften *Quaternary International*. Det finns sedan ett antal år tillbaka en svensk INQUA-kommitté som numera är en del av Svenska Nationalkommittén för Geologi inom Kungliga Vetenskaps-

akademien. INQUA-kommittén beslutade nyligen att bilda ett svenskt nätverk för kvartärvetenskap i vid bemärkelse.

Kvartärgeologin är en viktig del av SWEDQUA men en rad andra discipliner är också högst relevanta i sammanhanget, exempelvis geografi, ekologi, arkeologi, klimatologi och oceanografi. Den gemensamma nämnaren är intresset för kvartärtiden, de senaste 2,6 miljoner åren av jordens historia.

I ett inledande skede riktar sig SWEDQUA främst till doktorander och studenter på avancerad nivå inom ämnen med kvartärvetenskaplig anknytning genom att tillhandahålla information om kurser och exkursioner på forskarutbildningsnivå som ges vid olika lärosäten i landet. Ambitionen i ett lite längre perspektiv är att utveckla SWEDQUA till att även omfatta internationella konferenser.

SWEDQUA har en webbplats: (<http://www.geol.lu.se/swedqua>) där man förutom den ovannämnda informationen om forskarutbildning kan ta del av nätverkets avsiktsförklaring, kontaktuppgifter osv.

Alla som är intresserade av någon aspekt av kvartärvetenskap är hjärtligt välkomna att engagera sig i SWEDQUA på ett eller annat sätt. Det viktigaste just nu är sprida information om SWEDQUA och dess webbplats till alla som kan ha nytta av nätverket samt att uppmärksamma oss på forskarutbildningskurser och andra aktiviteter inom svensk kvartärvetenskap som vi kan publicera på webben.

Kontaktperson: Dan Hammarlund (ordf SWEDQUA)

[dan.hammarlund@geol.lu.se](mailto:dan.hammarlund@geol.lu.se)

046-222 79 85

### **Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond**

Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond utdelar resestipendier till yngre svenska arkeologer som vill delta i undersökningar eller bedriva studier utomlands och till yngre utländska arkeologer som vill delta i undersökningar eller bedriva studier i Sverige.

Stipendierna utdelas företrädesvis till yngre forskare. Behörig att söka stipendium är den som arbetar inom

Samfundets intresseområde och innehar minst 60 poäng i arkeologi eller angränsande ämne (för utländsk sökande motsvarande kompetens).

### **Disponibelt belopp för 2010 är 20 000 kronor.**

Ansökan skall innehålla uppgift om ålder, examina, resans syfte, plan och beräknad kostnad. Det finns ingen speciell ansökningsblankett. Resan skall påbörjas senast sex månader efter stipendiets utdelande. Kortfattad reseberättelse skall skickas in till Samfundets styrelse senast två månader efter resans slut. Samfundet kan komma att begära att arbetet och resultatet skall framföras muntligen vid Samfundets årsmöte i april 2011.

Ansökan sändes till stipendiesekreterare Bozena Werbart, Sven Tveskäggs gränd 14, 224 77 Lund.

### **Sista ansökningsdag är 31 januari 2010**

Beslut meddelas på Samfundets årsmöte i april 2010.

## Nya ledamöter

Vid Samfundets styrelsemöte 22 augusti 2009 föreslogs följande personer till inval:

Jonas Monie Nordin

Camilla Olofsson

Christina Toreld.

## Årsavgift 2010

Ett nytt år är i antågande och med detta en ny årsavgift. Avgiften är fortfarande 100 kronor och kan betalas in redan nu.

Om du ännu inte betalt årsavgiften för 2009 går det även bra att betala bägge årsavgifter samtidigt. Avgiften är låg, men mycket viktig för Samfundets arbete.

Årsavgiften sätts in på Svenska Arkeologiska Samfundets plusgirokonto 351210-0.

**Glöm inte att notera avsändare och att inbetalningen avser årsavgift för 2010, alternativt för 2009 och 2010.**

## Adressändring eller e-post?

Vi vill också påminna alla som bytt adress eller e-postadress att meddela detta till Anna Arnberg, som har tagit över ansvaret för Samfundets ledamotsregister.

Anna nås på e-post:

[anna.arnberg@kmmmd.se](mailto:anna.arnberg@kmmmd.se)

eller postadress Kyrkogårdsvägen 47, 121 33 Enskededalen.

## GJALLARHORNET

Deadline för nästa Gjallarhornet är 26 februari. Bidrag skickas till Anders Hansson, helst med e-post: [anders.hansson@jamtli.com](mailto:anders.hansson@jamtli.com)

Alternativt: Anders Hansson, Jamtli, Box 709, 831 28 Östersund.

## HEMSIDA

Besök Samfundets hemsida !

[www.arkeologiskasamfundet.se](http://www.arkeologiskasamfundet.se)



Och en riktigt God Jul samt ett Gott nytt år tillönskas Er alla

Plats för eget Julpyssel

